

Turunçgiller; limon, mandarin, portakal, altıntop, şadok, ağaç kavunu gibi türleri içeren bir bitki topluluğudur. İnsan sağlığı açısından son derece öneme sahip olan turunçgiller sofralık olarak tüketilmesinin yanında sanayi, sağlık, kozmetik gibi birçok alanda kullanılmaktadır.

Dünyada en fazla üretimi yapılan meyve 157.979.260 ton ile turunçgil olup, Türkiye’de 4.301.415 ton üretim gerçekleştirilmiştir. Bu miktarın 1.700.000 tonu portakal, 1.400.000 tonu mandarin, 950.000 tonu limon, 249.185 tonu altıntop ve 2.230 tonu turunçtur.

Tüm meyve ağaçlarında olduğu gibi turunçgillerde verim ve kalite, yetiştiriciliğe bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Tarımsal üretimde yerinde ve zamanında yapılacak doğru müdahaleler üretimi doğrudan etkileyecek ve yüksek miktarda karlılık sağlayacaktır. Bu işlemlerden bir tanesi budamadır. Daha çok ürün almak veya düzgün bir biçim vermek amacıyla hasta, yaşlı, obur ağaç dallarını kesmek, kısaltmak anlamına gelen budama kısaca temizlik olarak adlandırılır.

Turunçgillerde Budamanın Önemi

Turunçgillerde taç içinde meyve oluşturmayan ağaçlar verimsiz ağaç kabul edilir. Verim alınabilmesi için ağaçta her yıl sürgün gelişimi olmalıdır. Sürgün gelişimi ışıklanmaya bağlı olarak meyve tutumunu da etkileyecek sağlıklı bir ağaç meydana gelecektir.

Turunçgillerde budamanın faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ağaca belirli bir şekil verilerek dengeli taç oluşumunu sağlamak.
- Meyve verim ve kalitesini artırmak.
- Hastalık-zararlı ile mücadeleyi kolaylaştırmak.
- Fotosentez amaçlı gerekli ışıklanmayı sağlamak.

-Bitkinin toprak altı ve toprak üzeri dengesini sağlamak.

-Bikilerin kısa sürede verime yatmasını sağlamak.

Turunçgillerde budama 3 şekilde yapılmaktadır.

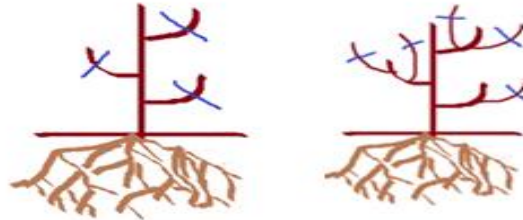
- 1- Şekil budaması
- 2- Verim budaması
- 3- Gençleştirme budaması

1- Şekil Budaması

Genç fidan ve ağaçlarda yapılan bir uygulamadır. En önemli noktalardan biri büyük ağaçlarda şekil budamasının yapılmaması gerektiğidir. Şekil budamasında gereksiz ve bilinçsiz dal kesmemeye dikkat edilmelidir.

İlk yıllarda yapılan yanlış bir budama, ağacın yıllar boyu verime olumsuz etki edeceği unutulmamalıdır.

Sağlam yapılı, dengeli bir taç oluşturmak şekil budamasının amaçlarındandır. Şekil budamasında fidanlar 60-70 cm yüksekte taçlanarak eşit şekilde dağılım gösteren en iyi gelişen 3-4 dal seçilerek 25 cm yükseklikten kesilir. Böylelikle ikinci taca yönlendirilmiş olunur. Bunlardan çıkan sürgünlerde 25 cm olunca aynı şekilde kesilir ve sağlam, dengeli bir taç oluşturulur.

Resim 1. Şekil Budamasına ait görsel

2- Verim Budaması

Turunçgil ağaçlarından meyve almaya başladığımız yıllardan itibaren her yıl düzenli olarak uygulanan budamadır. Turunçgillerde verim budaması yapılırken **sadece** kuruyan, hastalıklı, obur nitelikli ve birbirine rakip olan dallar kesilip atılır. Obur dallar çok kuvvetli gelişen ve topraktan en fazla besin maddelerini alan dallardır. Bu gibi dallar fazla büyümeden çıkarılmalıdır.

Limonların verim budaması diğer turunçgil türlerinden farklı yapılmaktadır. Bunun nedeni tepe tomurcuğu baskınlığıdır. Limon sürgünleri dik büyüme göstermeleri ve çiçek tomurcuğu oluşumu için de yan dal gerektiğinden tepe tomurcuğu baskınlığı kaldırılmalı ve dallar her yıl budanmalıdır. Fakat çok sert budamadan kaçınılmalıdır. Ağaç durumu göz önüne alınarak sürgün boyu 40-50 cm kalacak şekilde budama yapılabilir.

3- Gençleştirme Budaması

Verimlilik turunçgillerde sürgün oluşturmayla doğru orantılıdır. Sürgünler dengeli gelişen ve meyve tomurcuğu oluşturan sürgünler olması gerekir. İlkbaharda turunçgillerde hem sürgün hem meyve oluşumu söz konusudur. Turunçgiller belli bir yaştan sonra yeterli yeni sürgün veremez hale gelir ve verim düşer. Bu husus azot/karbon dengesi ile ilişkilidir.

Tam verim çağındaki genç ağaçlarda bu oran istenen seviyede iken, yaşlılıkla beraber verimsizliğe sebep olacak şekilde değişir. verimliliğin aleyhine gelişen durumu düzeltmeye Turunçgiller büyük, kalın kesimlere elverişli değildir. Hatta bazı türlerde çok kalın kesimlere

teпки olarak ölüm görülür. Geniş yaraların kapanması geç ve zor olacağından bazı mantari hastalıklar meydana gelebilir. Bu yüzden gençleştirme budaması yapılırken dikkat edilecek hususların başında 5 cm kalınlığın üzerindeki kalın dallar kesilmemelidir.

Gençleştirme budaması ilkbahardan önce (sürgünlerin oluşmasından önce) ve kıştan çıkarken yapılır. Bu işlem sonrası ağaç badana veya beyaz su bazlı boya ile boyanmalıdır veya kaolin uygulaması yapılmalıdır. Böylece ağacı güneşten korumuş oluruz. Budamayı takip eden zaman içerisinde sürgün oluşumu ile beraber ağacın taç içi dolar.

4-Turunçgillerde Mekanik Budama

Ağaç büyüklüğünün kontrolü için en yaygın kullanılan budama, mekanik tepe ve yan dal budamasıdır. Özellikle yaşlı bahçelerde ağaç büyüklüğünün kontrolü ve optimum verim almak için tepe ve yan dal budama uygulamalarının önem taşıdığı ileri sürülmektedir. Makineli kesim özellikle sık dikim bahçelerinde zorunludur. Gelişmiş bütün ülkelerde de yaygın şekilde kullanılmaktadır. Ülkemizde genelde eski bahçeler sık dikimle kurulmuş, bu durum sonucunda da artan hastalık ve zararlılarla mücadele işlemleri güç olduğundan bu durumun iyileştirilmesi ve modern turunçgil yetiştiriciliğinde yeni teknolojilerin tüm üretim bölgelerinde uygulanması önem arz etmektedir. Özellikle büyük işletmelerde arazi çokluğu nedeniyle insan gücünden çok makineli tarıma geçilmiştir.

Turunçgillerde Budama Zamanı

Turunçgillerde budama limon hariç genellikle kış aylarıdır. Özellikle verim budaması kış aylarında büyüme durunca, temizlik şeklinde yapılır. Limon üretimini tehdit eden Uçkurutan Hastalığı ağaçta oluşan yaralardan bulaşır. Bu sebeple Uçkurutan Hastalığının bulaşma riskinin en düşük olduğu zamanda uç alma budaması yapılmalıdır. Hava sıcaklığının 30 C derece üzerinde bulunduğu dönemlerde bulaşma riski en düşük seviyededir. Uç alma budamasının ana amacı sürgünlerde yan dal oluşumunu sağlamaktır. Tüm şartlar değerlendirildiğinde iklim koşulları da dikkate alınarak 15 Ekim-1 Kasım tarihleri arasında yapmak uygun olabilir. Daha erken zamanda yapılan uç alma budaması havaların sıcak olması sebebiyle budama sonrasında yeni sürgün oluşumunu teşvik edecek ve sonbaharda aşırı rüzgarlarda veya kış soğuklarında taze sürgünlerin zarar görmesine sebep olabilecektir.

Budama işlemleri sırasında hastalıkların taşınmalarını önlemek için, budama aletleri kullanılmadan önce dezenfekte edilmelidir. Dezenfektan olarak, %10'luk hipokloridli su (çamaşır suyu) kullanılır. Budama aletleri bu çözeltide mutlaka 1 dakika süre ile tutulmalıdır. Her ağaçta budama öncesinde hastalık olma ihtimali göz önüne alınarak yayılmasını önleme adına çözeltiye batırılmalıdır.

🏠: Alparslan Türkeş Bulvarı, No: 492
33740, Erdemli / MERSİN
🌐: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/alata>
@: alata@tarimorman.gov.tr
☎: 0 324 518 00 52
📞: 0 324 518 00 80

T.C.
TARIM ve ORMAN BAKANLIĞI
Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü

Turunçgillerde Budama

Ali YILMAZ

Mersin-2022